

ОСВРТ ВРЗ НЕКОИ АСПЕКТИ НА ОДНОСОТ МЕЃУ ПЕДАГОГИЈА И ПОЛИТИКА

Кратка содржина

Воспитанието и образованието како предмет на педагогијата во поширока смисла, секогаш биле од посебен општествен и државен интерес. Државата со своите инструменти на владеење, настојувала да ја спроведе својата политика во областа на воспитанието и образованието. Самиот збор политика упатува на поимот држава, државни работи, работи кои се од државен интерес. Тој интерес мошне експлицитно се изразува во функцијата и структурираноста на училиштето и училишниот систем, особено за задоволување на основните потреби на секоја држава.

Во трудот се даваат определени толкувања на поимите политика на образованието и образовна политика (*politics of education and education policy*), се укажува на разликите во нивниот третман и значење. Се потенцира дека педагогијата е автономна во однос на воспитно-образовната политика на државата или политичките носители на таквата политика, има критичен однос кон политиката и политичката концепција на целите, автономна е и кон воспитно-образовната практика, критична е и кон неа, затоа што не може секоја воспитно-образовна практика да биде извор на педагошко создавање, да се издигне до ниво на теорија која од таа позиција ќе ја унапредува педагошката практика. Во таа смисла проблемот на односот на политиката и педагогија, се разгледува според структурата: политика (воспитно-образовна политика), педагогија (наука, теорија), воспитно-образовна практика (педагошка практика).

Во тие процеси и односи мора да постои перманентно преиспитување и валоризација на воспитно-образовната политика, особено на нејзините цели и образовна стратегија, и на воспитно-образовната практика и на постулатите, моделите и средствата што ги нуди педагогијата како наука. Остварувањето на целите во развојот на воспитно-образовните системи треба да бидат компатибилни со правците на развојот на образованието на глобално ниво, но сепак успехот зависи од општествениот, културниот, економскиот и образовниот контекст на државата.

Клучни зборови: ПЕДАГОГИЈА, ПОЛИТИКА, ОБРАЗОВНА ПОЛИТИКА, РАЗВОЈ, ПРОМЕНИ, ВОСПИТНО-ОБРАЗОВЕН СИСТЕМ

Во разгледувањето на актуелните прашања, предизвикани од промените на глобално, но и на конкретно општествено ниво, педагогијата како наука за воспитанието и образованието настојува да даде одговор на не-

кои основни прашања од суштинско значење за функционирање и унапредување на воспитанието и образованието во услови на општествени промени.

Воспитанието и образованието како предмет на педагогијата во поширока смисла секогаш биле од посебен општествен и државен интерес. Тој интерес е посебно нагласен бидејќи на најнепосреден и најорганизиран начин се остварува преку училиштето и училишниот систем кои се државни творби за да го задоволат тој интерес. Во текот на развојот на човековото општество, воспитанието и образованието по својата суштина и карактеристика биле различни, односно зависеле од класните и другите општествени односи и биле насочувани што повеќе да одговараат на политиката на конкретното општество во кое се реализирале. Државата, како инструмент на владеењето на владејачката класа, настојувала да ја спроведе својата политика во областа на воспитанието и образованието.

По однос на дефинирање на поимот политика бројни автори даваат определени дефиниции со што даваат прилог кон автентично толкување на самиот поим политика.

Така, авторот Пашиќ, дава една сложена, општа и широка дефиниција за политиката која гласи: „политиката ги опфаќа сите облици и видови на свесни општествени акции со кои се обезбедува решавање на општествените противречности при вршење на определени општи општествени функции со цел поврзување односно интеграција на индивидуализираните делови (индивидуата и групата) во функционално организирана целина на глобалното општество, базирано на еден определен облик на материјално производство и репродукција на општествениот живот“ (Pašić, 1976: 40).

Друга дефиниција политиката ја сфаќа како општествена активност која се состои во свесно определување на целите на човековата дејност и во утврдувањето на средствата за остварување на тие цели, и тоа во сите области на општествениот живот (Lukić, 1982: 14). Политиката се однесува на активностите на власта како одговор на општествените проблеми. (Đorđević, 2009). Јавната политика подразбира не само тоа што власта одлучува да го прави, туку тоа што не го прави (Dye, 2013), што исто така предизвикува и определени последици. Политиката се дефинира и како „авторитативна распределба на вредностите“ (Easton, 1979, 1981), и според тоа „авторитативните вредности“ се оние кои се широко прифатени во општеството, а поголемиот број на граѓани нив ги сфаќаат како обврзувачки. Во таа смисла политиката се поврзува со „политиките“, односно со формалните или авторитативните одлуки со кои се утврдува планот на дејствување на општеството.

Во англискиот јазик постојат три збора кои се однесуваат на политиката - *polity*, *politics* и *policy*, додека во многу други јазици (на пример во германскиот, францускиот, италијанскиот, шпанскиот, српскиот, македонскиот) потешко се прави разлика, и затоа овие термини се преведуваат

како политика. *Polity* го обележува/означува политичкиот поредок на некоја заедница, нејзиното државно уредување, односно нејзиниот институционален и нормативен склоп во рамките на кој се одвива политиката како процес. Терминот *politics* се однесува на самиот политички процес, посредување на интерес во една заедница по пат на изразување конфликти и консензус. *Policy* укажува на политиката како активност на конкретно одлучување во разни области на јавниот сектор. Овој термин ја подразбира содржинската страна на политиката, односно се однесува на целите, претпоставките, содржините и последиците од јавното одлучување, тука станува збор пред сè за функционалните аспекти на политиката (Stančetić, 2015: 20).

Клучните поими кои се врзуваат за *polity* димензијата политика се: државата, уставот, човековите права, политичкиот систем, политичката култура. За *politics* димензијата важни поими се: интереси, актери, конфликт, консензус, легитимитет и власт. Поимите карактеристични за *policy* димензијата се: општествен проблем, програм на делување, успех (определена акција) (Miljković, 2014: 16-24). Генерално гледано, дистинкцијата помеѓу наведените три поими може да се сведе на разликување на формата, процесот и содржината. Политиката, всушност ги опфаќа сите три димензии - акција (политика) која се случува во некои рамки и контекст на (*polity*), се одвива како процес (*politics*) и има своја содржина (*policy*). Во случај на образованието, може да се зборува за содржина на образовната политика, процесот на нејзиното формулирање и предусловите и контекстот во кои се случува (Miljković, 2014: 34).

И како што кажавме, самиот збор политика упатува на поимот држава, државни работи, работи кои се од државен интерес. Според тоа државниот интерес е политички интерес. Тој интерес мошне експлицитно се изразува во функцијата и структурираноста на училиштето и училишниот систем, особено за задоволување на основните потреби на секоја држава и тоа: Прво, училиштето како јатка и училишниот систем како целина врши кадровска репродукција за да може успешно да функционира економскиот, политичкиот и вредносниот систем на државата. Второ, тие со таа своја функција задоволуваат и две посебни потреби: да обезбедат стабилност на државните функции (конзервативна потреба), но и развој на државата, нејзината организација, нејзината постојана реформа (прогресивна потреба). Во каков сооднос ќе се задоволуваат овие две потреби - конзервативната и прогресивната - во голема мера ќе зависи од тоталитарниот или демократскиот тип на државата.

Воспитните настојувања во различни општества може да бидат дијаметрално спротивно насочени, кон личноста или кон општеството, кон воспитување независност или конформизам, развивање критичко мислење или пасивно прифаќање на наметнатото, со цел манипулација на личноста итн.

Како што истакнува Полик „демократските власти се познаваат по воспитувањето, а недемократските по манипулацијата и идеолошката ин-

доктринација“. Од овој контекст произлегува и разликата помеѓу воспитувањето и манипулацијата која се огледува во нивната цел. „Цел на манипулацијата е функционално прилагодување на предметот на манипулација, т.е. воспитаникот, додека пак цел на воспитувањето е задоволување на потребите на воспитаникот и воспитувачот“ (Polić, 1993: 21).

Во оваа насока се и размислувањата на Маринковиќ, кој педагогијата ја нарекува „апологија на постоечкото“ заради тоа што смета дека создава личности какви што бара власта, наметнува идеи за животот и светот какви што сака државата, а не онакви какви што навистина се. На овој начин, смета тој, се создаваат две различни воспитни реалности, едната која сака да ја создаде државата преку училиштето и другата што ја создава реалниот живот. „Создавајќи го она што го сака државата, таа не воспитува, не создава слобода, туку сосема спротивното – неслобода“ (Marinković, 1987: 82). Ова за жал, низ историјата се покажало како точно за време на владеењето на тоталитарните режими и сè уште се отсликува во недемократските општества.

Затоа Маринковиќ истакнува дека, доколку педагогијата сака навистина да воспитува, треба да биде критичар на постоечкото, која зачувувајќи го сето она што досега било вредно, а отфрлајќи го она што е недостојно за иднината, ќе ја гради иднината. „Ако тоа е така, тоа е вистинската педагогија, која сама по себе, и пред сè, е критика на постоечкото“ (Marinković, 1987: 81).

Политиката во воспитанието и образованието ја спроведуваат политичарите (со закони, институции), а педагозите непосредно ја реализираат педагошката, воспитно-образовната политика. Моделите, педагошките средства и методите, за таквите цели теориски и нормативно ги елаборира и фундира педагогијата (како теорија и наука) и ја истражува педагошката практика дали е во соодветност со постоечките цели и концепции, колку средствата и методите се ефикасни. Меѓутоа, педагогијата има критичен однос и кон целите и кон концепциите од аспект на основните критериуми на хуманистичката педагогија колку тие се во склад со целиот и хуман развој на воспитаникот како субјект во воспитно-образовниот процес.

Педагогијата е автономна и по однос на воспитно-образовната политика на државата или политичките носители на таквата политика, има критичен однос кон политиката и политичката концепција на целите, но автономна е и кон воспитно-образовната практика, критична е и кон неа, зашто не може секоја воспитно-образовна практика да биде извор на педагошко сознавање, да се издигне до ниво на теорија која од таа позиција ќе ја унапредува педагошката практика.

Во таа смисла проблемот на односот на политиката и педагогијата, условно можеме да го претставиме во структура: политика (воспитно-образовна политика), педагогија (наука, теорија), воспитно-образовна практика (педагошка практика).

Воспитно-образовната политика произлегува од поширокиот контекст на општата политика што ја донесува државата или владејачките политички сили во определен период преку законодавната и извршната власт. Таквата политика во современите, развиени и демократски општества во голема мера се фундира на сопствените научни создавања на оние науки кои имаат сопствени теориски и емпириски истражувања релевантни на односната политика. Во рамките на тие науки, влегуваат на пример: економијата, демографијата, социологијата, социологијата на образованието и компаративната педагогија. Бидејќи основна воспитно-образовна институција во организираниот училиштен систем е училиштето, од посебно значење за воспитно-образовната политика е теоријата на училиштето и училишната педагогија која денес е мошне развиена дисциплина во системот на педагошките научни дисциплини.

Според тоа воспитно-образовната политика во денешното развиено општество ја надминува својата волунтаристичка природа карактеристична за авторитарните режими и станува квалификуван корисник на научните создавања од повеќе области вклучувајќи ја и педагогијата.

Сепак, во науките не постојат еднакви решенија за сите општествени услови (за можната практика). Науките и педагогијата нудат бројни теориски основи и модели, а одговорноста е на политиката за кои ќе се определат и каков општествен амбиент ќе иницира (создаде) за нивна реализација и со каква динамика.

Во тие процеси и односи мора да постои перманентно преиспитување и валоризација на воспитно-образовната политика, особено на нејзините цели и образовна стратегија, и на воспитно-образовната практика и на постулатите, моделите и средствата што ги нуди педагогијата како наука. Меѓутоа во таа меѓузависност и координираност сите тие имаат релативна автономност и одговорност. Педагогијата ја гради својата автономност со постојната критика и на политиката и на воспитно-образовната практика со своите научни критериуми и методологија. Политиката ги преиспитува своите цели и практика и има поширока општествена одговорност и ги носи сите можни последици по однос на својата владејачка позиција.

Меѓутоа политиката не смее да поставува идеолошки рамки и насоки на науките и да биде нивен судија, зашто во науките не се битни политичките и идеолошките критериуми туку строгите научни критериуми. Затоа, секогаш науката е судија сама на себе си, но и општествено одговорна со своите научни сознанија да ја унапредува, но пред сè од хуманистички позиции, општествената практика. Педагогијата таа одговорност и ангажман го има во областа на воспитно-образовната практика.

Разгледувајќи ги прашањата на релација политика - педагогија и со увид на релевантна литература од оваа област, се забележуваат разлики во однос на третманот на поимите политика на образованието и образовна политика (*politics of education* и *education policy*), поточно се укажува на нив-

ното различно значење. Но сепак, се забележува и користење само на еден од овие два термина, со напомена дека овие поими/конструкти се поврзани и дека тешко можат да се разгледуваат изолирано, посебно кога станува збор за воспитно-образовната дејност. Во објаснувањето на разликата во значењето на овие два термина, се истакнува дека за политика на образование може да се зборува кога се управува со образовните текови и се определува посакуваната иднина, а образовната политика се однесува на мерки и активности кои се преземаат за тоа да се оствари. Политиката на образование се темели на определена филозофија на образование, односно концепција на образование, формулирани цели за развој на образованието и образовниот систем, визија на образованието, стратешки и развојни определби, додека под образовна политика се подразбираат механизмите со кои се обезбедуваат условите (правни, финансиски, кадровски...) за остварување на образовните концепции цели и стратегии (Alibabić, Mišković, Ovesni, 2012: 10,11).

Слично на ова Дал, истакнува дека политиката на образование се однесува на структурата и процесот со кои се идентификуваат и толкуваат пошироките општествени очекувања од образованието и дека тие ја сочинуваат основата за функционирање на образовниот систем, додека образовната политика подразбира процеси со кои таа замисла (агенда) се пренесува на прашањата и проблемите релевантни за функционирање на училишните институции и одвивањето на училишната практика, како и нивниот одговор на дадените прашања и проблеми (Dale, 1994: 35-36). Според негово мислење образовната политика не може да се разбере ако не се доведе во врска со политиката на образованието.

Во социолошката и политиколошката литература повеќе се употребува поимот образовна политика, образовна стратегија и сл.

Ние, имајќи го предвид педагошкиот пристап се определуваме за поимот и терминот воспитно-образовна политика бидејќи сметаме дека воспитанието и образованието се комплементарни, не само како педагошки, туку и како општествени функции. Меѓутоа, и авторите кои го употребуваат поимот образовна политика ја подразбираат и во определена мера и воспитната компонента. Многу често но со исто значење се употребува и поимот просветна политика.

Образовните политики се неодојиви и од прашањата за вредностите. Одлуките во доменот на образовните политики секогаш почиваат на определен систем на вредности, така што некогаш се нагласува сфаќањето дека образовните политики претставуваат вредносно определена акција (Jones, 2013). Вредностите се експлицитно или имплицитно содржани во одлуките кои се носат и мерките кои се спроведуваат.

Образовната политика традиционално спаѓала во надлежност на националните држави, а вредностите на кои се базирала се врзувале најнапред за националните интереси. Меѓутоа во изминатиот период, под влијание на глобализацијата и со посредство на делување на меѓународни-

те актери (на пример: OECD, Светска банка, UN, Европска Унија), забележано е силно влијание на глобалните текови во образованието на креирање национални образовни политики во повеќе земји од светот. Со тоа определени вредности, засновани на неолибералната економија и пазарни принципи, навлегле (запливале) во подрачјето на образованието (Ball, 2006). Повеќе се нагласува ефективноста, ефикасноста, компетитивноста, развојот на компетенции за пазарот на труд и слично, со што на втор план се ставија вредностите карактеристични за хуманистички ориентираното образование. Значи под влијание на политичките, социјалните, економските и културните услови во општеството, на образовната политика силно делуваат и пошироките глобални текови, што денес е сè поизразено.

Во една од постарите но мошне значајна аналитичка студија на УНЕСКО „Да се учи за живот“ или „Светот на образованието денес и утре“ се употребува поимот и терминот просветна политика и образовна стратегија. Се нагласува дека „секоја просветна политика ги одразува политичките определувања на една земја, нејзините традиции и вредности и концепцијата за нејзината иднина... и тоа е функција која припаѓа на националниот суверенитет на секоја држава“ (Faure, 1975).

Во формирањето на просветната политика не е доволно да се истакнат, прокламираат само „неколку општи водечки принципи туку мошне опширно треба да е разработена „единствената структура на специфичните цели“ кои ги опфаќа општите цели на човештвото од духовна, филозофска и културна природа, потоа, политичките цели соодветни на интересот и определувањето на националната заедница; општествено-економските цели; широките образовни цели и на крајот потесните образовни цели кои се однесуваат на училишниот систем, на неговите нивоа и интеракции (Ibid).

Покрај тоа просветната политика претпоставува не само набројување на определените цели туку и нивно распоредување по приоритет. И не само тоа, туку образовните цели во сооднос и складност со сите други општествени цели.

Во оваа студија се даваат и определени насоки за разработка на образовна стратегија која треба да ги задоволува барањата на политиката, но и на барањата на планирањето.

Во првиот случај таа треба да биде глобална (да ги опфати сите облици и нивоа на образование); да биде интегрирана во другите системи на целите на политиката (општествена и стопанска) и умерено долгорочна во сообразност со темпото на политичките алтернативи кои ќе се јавуваат.

Во вториот случај (по однос на барањата на планирањето) образовната стратегија треба да биде специфична да може да одговори на техничките барања на планирањето и динамиката за да може да води сметка за творечкиот процес на еволуцијата и иновациите кој може да ги менува основните информации познати на почетокот.

„Целта на планирањето е да го олесни донесувањето на одлуки на разни нивоа каде стратешките директиви мора да се применуваат“. Тоа претпоставува „...комбинација на начините и средствата за спроведување на политиката...“, а бидејќи „општествената стварност се наоѓа во состојба на постојани промени... планирањето мора да биде непрекината операција“. Меѓутоа, таквото планирање не смее да биде „диктаторско ниту да го изедначи сестраното со тоталитарно планирање“. Според тоа, логичен процес би бил оној „кој се движи од политиката кон стратегијата и од стратегијата кон планирањето...“ (Ibid).

По однос на карактеристиките на образовните стратегии се истакнува дека е веќе застарена стратегијата која се раководи од „принципите на линеарната експанзија на системот и бројот на опфатената популација“ затоа што денес тешко е да се предвидува во таква динамична област како што е образованието. Квантитативните методи се добри само за стабилните образовни системи. Но за современата динамика која претпоставува квалитативни промени, поголема ефикасност на образовната дејност, надминување на постојната рамнотежа во образовниот систем, внатрешна квалитативна педагошка реформа на училиштето, ориентацијата на барање иновации, стратегијата на линеарната експанзија на механичката екстраполација е застарена затоа што не ги опфаќа квантитативните аспекти на образовниот систем. Затоа нужна е ориентацијата на алтернативни образовни стратегии, меѓу другото и затоа што „целите на образованието по дефиниција не можат да се ограничат на количински определени дострегли кои посебно се врзуваат за целите на вработеноста и самовработеноста. По дефиниција целите на образованието мора да се соодветни и на развојот на поединците во нивната средина и во поширокото општество, кое може да биде само нација или разни територии кои сочинуваат нација, мора да вклучат и изнаоѓање решенија за проблемите кои влијаат на организацијата на заедницата, на меѓукомуналните, меѓуетничките и лингвистички односи и др.“ (Ibid, 204).

Сугестијата на оваа студијата на УНЕСКО е да се афирмираат алтернативни образовни стратегии кои содржат интегрирани образовни цели, кои го претпоставуваат еколошкиот пристап (секој училиштен систем е компонента на средината во која поединецот и групите се развиваат), содржината на програмите и педагошките методи да бидат разновидни во склад со средината што претпоставува развој на образовните дејности и надвор од училиштето. Општествената и животната средина не е само училиштето. Образовните и воспитните проблеми не можат да се решаваат парцијално туку во рамките на поширокиот општествен систем и затоа несоодветни се образовните стратегии кои се ограничени само на образовниот систем. Од друга страна мошне индикативна и категорична е констатацијата и пораката дека „...е погрешно образованието, или само неговите училишта и систем, да се сметаат единствено како израз на владејачките општествени сили, државата или режимот кој е на власт исклучувајќи ги

другите комплементарни, независни или непријателски фактори во општеството“. Мошне значајни и влијателни при изборот на образовните цели и нивната модификација се, посебно „...педагошката мисла, филозофијата, теоријата и науката за образованието и воопшто идеологијата...“ Затоа, се случува, перманентно „...светот на образованието, а посебно училиштето да бидат арена на непрекинати расправи и судири...“ во изборот на образовните насоки и цели. Ниедно демократско општество не може да ги усогласи пошироките општествени интереси ако не го респектира овој факт (Ibid, 205).

Промените во општеството со себе донесоа многу нови можности, но истовремено и проблеми кои треба да се разрешат. Во Извештајот за образованието на УНЕСКО од 1996 година „Учење: Богатството во него“ („Learning: The Treasure Within“) се истакнува дека за да може воспитанието и образованието да ја реализираат својата задача, да влијаат врз личниот развој на младите за тие да ги стекнат неопходните знаења и вештини и истовремено да се подготват за живот во општеството, потребно е да се надминат спротивставувањата кои постојат помеѓу: глобалното наспроти локалното, универзалното наспроти индивидуалното, духовното наспроти материјалното, помеѓу модерното и традиционалното, долгорочното и краткорочното, компетитивноста наспроти еднаквите можности и енормното зголемување на знаењата наспроти можностите и капацитетите на луѓето истото да го совладаат.

Со надминувањето на овие спротивставености се укажува на потребата преку воспитно-образовниот процес на секој поединец да му се овозможи да ги развие своите способности, да ги достигне своите максимални потенцијали, да ги изгради својот идентитет, автономија и чувство на припадност, почитувајќи ги својот народ, традиција и култура, но притоа истовремено да се изгради и формира како активен граѓанин на светот, кој е подготвен да се соочи со новите предизвици, да се приспособи на новите услови, да биде свртен кон развојот и напредокот, но и секогаш да остане достоин и верен на своите вредности и идеали.

Според УНЕСКО најблагородната задача на воспитанието и образованието, од што зависи и опстанокот на човештвото е во тоа секој, почитувајќи ги истовремено своите традиции и убедувања, од една страна и плурализмот од друга страна, да се поврзе со духовното и универзалното (UNESCO, 1996:17).

Следствено на ваквите определби, Комисијата на УНЕСКО ги определува четирите носечки столбови или основи на воспитанието и образованието. Тие опфаќаат: учење да се знае, да се прави, да се биде и учење за заеднички живот.

- *Да се знае (Learning to know)* – се однесува на потребата од поседување широки општи знаења и длабоки стручни знаења, кои се основа за доживотно учење. Подразбира и учење како да се учи,

што пак е услов за приспособување на брзите промени и усвојување на новите знаења и откритија.

- *Да се прави (Learning to do)* – ја опфаќа потребата да се стекнат потребните компетенции за работа во различни ситуации и услови.
- *Да се биде (Learning to be)* – овој носечки столб се однесува на потребата секој ученик да има развиена способност за критичко размислување и расудување и независност, што опфаќа развиена способност за помнење, расудување, имагинација, физички способности, естетско чувство, способност за комуницирање со другите и способност да се биде лидер.
- *Учење за заеднички живот (Learning to live together)* – се однесува на неопходноста од разбирање и сфаќање на другите луѓе, нивната култура, вредности и традиција, како основа за заедничка соработка и успешно решавање конфликти. Според некои, како што се наведува во Извештајот на Комисијата, ова претставува утопија, но сепак тоа е неопходна утопија за современото општество (UNESCO, 1996 :21).

Со ова, целта на УНЕСКО е да посочи дека „и покрај сите проблеми и несреќи предизвикани од војни, меѓусебни судири и криминал, постои и друг подобар пат по кој треба да нè води образованието преку неговата морална и културна димензија“ (UNESCO, 1996: 17).

Секако, значајна програма на УНЕСКО е и *Дакарската рамка за акција - Образование за сите* од 2000-та година, во која се дефинира сеопфатна политика за развој на образованието, се нудат насоки за делување, како и механизми за следење на резултатите. Целите се однесуваат на ширење и унапредување на предучилишното воспитание, универзален опфат со основно образование, надминување на родовите разлики во образованието и подобрување на квалитетот на образованието (UNESCO, 2000).

Во документот на УНЕСКО усвоен во 2015, за преиспитување на образованието како пат кон глобално општо добро („Rethinking Education: Towards a global common good?“) главно се укажува на промените во глобалниот свет, напредокот на човекот од една страна, но и зголемувањето на конфликтите, тензиите и сиромаштијата од друга страна. Оттука, оваа состојба како и низа други прашања кои го засегаат целиот свет, пред нас повторно го поставува прашањето: Какво образование ни е потребно за 21-виот век?

Овој документ го истакнува значењето и потребата за реafirмација на хуманистичките вредности, во кој се наведува дека доминантната утилитаристичка концепција на образованието треба да има поинаков поглед кон човековата благосостојба и да се фокусира на значењето на образованието како заедничко добро. Документот претставува хуманистичка визија базирана на следниве поставки: Реafirмација на етичките принципи како темелен пристап во образованието; Учењето да биде флекси-

билно и трансформативно, а образованието да ги вклучи развојот на критичкото мислење и независно пресудување, како и подготвеност за дијалог; Да подразбира инклузивност; Образованието не треба да има само утилитаристичка цел во економскиот развој, иако економската функција е важна, тоа не е само стекнување на вештини, туку станува збор за вредности на почитување на човекот и човековото достоинство, неопходни за општествена хармонија во светот на различностите.

Сосема е јасно дека остварувањето на целите во развојот на воспитно-образовните системи треба да бидат компатибилни со правците на развојот на образованието на глобално ниво, но сепак успехот зависи од општествено-културниот, економскиот и образовниот контекст на државата. Промените во сферата на образованието треба да се креираат и спроведуваат во склад со карактеристиките на контекстот, односно условите во кои се реализира воспитно-образовната работа, конкретните образовни потреби и реални можности за нивно остварување. Воспитанието и образованието во училиштата не претставуваат изолирана практика од целокупниот општествен контекст, напротив тие ја сочинуваат политичката платформа која ги подготвува субјектите за ангажман за тоа што се нарекува „заедничко“ (*common, comune, Gemeinsames*), односно „политичко“ (*polis*). Овие платформи биле и останале одлучувачки за формирање на субјектот и негово позиционирање во општеството.

Затоа е потребно, во пристапот кон реформите во образованието да се препознаат и одберат оние мерки и активности кои ќе бидат реални и остварливи во сопствената средина, кои ќе имаат одржливост и кои ќе даваат позитивни резултати на долгорочен план.

Литература:

- ALIBABIĆ, Š., MILJKOVIĆ, J., & OVESNI, K. (2012). *Образование одраслих у регионалним образовним политиката*. U: Vujisić Živković, M. Mitrović i K. Ovesni (ur.), *Posebna pitanja kvaliteta u obrazovanju* (str. 9-25). Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- BALL, S. (2006). *Education Policy and Social Class*. London: Routledge.
- BALL, S. (2017). *The Education debate* (Third Edition). Bristol: Policy Press
- DYE, T. (2013). *Understanding public policy*. New York: Pearson
- DALE, R. (1994). *Applied education politics or political sociology of education? Contrasting approaches to the study of the recent education reform in England and Wales*. In D. Halpin and B. Troyna (Eds.), *Researching Education Policy: Ethical and Methodological Issues* (pp. 31–41). London: Falmer Press.
- DELORS, J., AL MUFTI, I., AMAGI, I., CARNEIRO, R., CHUNG, F., GEREMEK, B., GORHAM, W., KORNHAUSER, A., MANLEY, M., PADRÓN QUERO, M., SAVANÉ, M. -A., SINGH, K., STAVENHAGEN, R., WON SUHR, M., NANZHAO, Z. (1996).

- Učenje: blago u nama*. Izvješće UNESCO-u međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće. Zagreb: Tipotisak d.o.
- EASTON, D.(1979). *A Framework for Political Analysis* (2nd ed.). Chicago: University of Chicago Press.
- EASTON, D.(1981).*The Poliyical System* (3nd ed.). Chicago: University of Chicago Press.
- FAURE, E., HERRERA, F., KADDOURA, A.-R., LOPES, H., PETROVSKY, A. V./ RAHNE-MA, M., WARD, F. C. (1975). *Učiti za život: svet obrazovanja danas i sutra*. Beograd: Stručna štampa.
- JONES, T. (2013). *Understanding Education Policy*. Dordrecht: Springer.
- ĐORĐEVIĆ, S. (2009). *Analiza javnih politika*. Beograd: Fakultet političkih nauka.
- LUKIĆ, R. (1982). *Istorija političkih i pravnih teorija*. Beograd: Nučna Knjiga.
- MARINKOVIĆ, J. (1987). *Ogledi iz filozofije odgoja*. Zagreb: Školske novine.
- MILJKOVIĆ, J. (2014). *Evropska obrazovna politika i upravljanje sistemom obrazovanja odraslih*. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu (doktorska disertacija- PDF)
[google.com/search?q=Miljković%2C+J.+%282014%29.+Evropska+obrazovna+politika+i+upravljanje+sistemom+obrazovanja+odraslih&oeq=Miljković%2C+J.+%282014%29.+Evropska+obrazovna+politika+i+upravljanje+sistemom+obrazovanja+odraslih&aqs=chrome..69i57j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=Miljković%2C+J.+%282014%29.+Evropska+obrazovna+politika+i+upravljanje+sistemom+obrazovanja+odraslih&oeq=Miljković%2C+J.+%282014%29.+Evropska+obrazovna+politika+i+upravljanje+sistemom+obrazovanja+odraslih&aqs=chrome..69i57j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8)
- PAŠIĆ, N.(1976). *Klasa i politika*. Beograd: Rad.
- POLIĆ. M. (1993). *K filozofiji odgoja*. Zagreb: >Znamen<, Institut za Pedagogijska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- STANČETIĆ, V. (2015). *Reforma javne uprave: ka novoj javnoj upravi*. Beograd: Fakultet političkih nauka i Čigoja.
- UNESCO (2000). *The Dakar Framework for Action*. Paris: UNESCO.
- UNESCO (2015): *Rethinking education. Towards a global common good?* Paris: UNESCO. Retrieved April 23, 2020 from the World Wide Web
<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002325/232555e.pdf>
- UNESCO (n.d.). *UNESCO in Brief – Mission and Mandate*. Retrieved March 24, 2020 from the World Wide Web <https://en.unesco.org/>
- UNESCO (n.d., a). *The Universal Declaration of Human Rights*. Retrieved April 5, 2020 from the World Wide Web
<http://www.unesco.org/education/information/50y/nfsunesco/doc/hum-rights.htm>
- UNESCO (n.d., b). *Incheon Declaration Education 2030: Towards Inclusive and Equitable Quality Education and Lifelong Learning for All*. Retrieved April 10, 2020 from the World Wide Web
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233813>